

[1396/04/27]

جلسه: 48 صورت مشروح مجلس عصر سه‌شنبه هفدهم محرم سنه 1343 مطابق بیست و هشتم اسد 1303

مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی، دوره 5

جلسه: 48

صورت مشروح مجلس عصر سه‌شنبه هفدهم محرم سنه 1343 مطابق بیست و هشتم اسد 1303

(مجلس یک ساعت قبل از غروب به ریاست آقای مؤتمن‌الملک تشکیل گردید).

(صورت جلسه یوم یکشنبه بیست و ششم اسد را آقای میرزا شهاب قرائت نمودند)

رئیس - صورت مجلس مخالفی دارد یا نه؟

(گفته شد - خیر)

رئیس - دستور امروز چنانچه گفته شد استیضاح جمعی از آقایان وکلاء است از آقای رئیس‌الوزراء.

آقای حائری‌زاده.

(اجازه)

(غایب بودند)

رئیس - غایبند؟

آقای عراقی.

(اجازه)

یک نفر از نمایندگان - ایشان هم غایبند.

رئیس - آقای ملک‌الشعراء.

(اجازه)

ملک‌الشعراء - خیلی متأسف هستم که مأموریتی را که آقایان نمایندگان اقلیت در موضوع استیضاح به بنده داده‌اند به عرض آقایان

نمایندگان برسانم زیرا هیچ حاضر نبودم این قضایا اتفاق بیفتد که بنده این مأموریت را قبول کنم.

آقایان محترم مسبقاً که استیضاح در نتیجه یک فشارهایی که به اقلیت وارد آمد داده شد.

از روز اعلان حکومت نظامی یک نوع تضیقاتی به نمایندگان اقلیت وارد آمد صرف‌نظر از توقیف کلیه مطبوعات و حبس و تبعید تمام هم‌فکرهای ما در شهر بالاخره کار به جایی رسید که افراد اقلیت در یک نوع حالت سانسور واقع شدند. هرگاه کسی به خانه افراد اقلیت می‌آمد به این جرم دستگیر می‌شد افراد اقلیت هم به خانه هر کس می‌رفتند آن شخص به این جرم دستگیر می‌شد و این سابقه از طرف آقایان نمایندگان اقلیت تحمل می‌شد تا این که روز استیضاح رسید.

صبح امروز آقایان برای اظهار به استیضاح در مجلس حاضر شدند و همه آقایان هم می‌دانند ولی هجوم دسته‌جات معین بدون جواز به داخله مجلس قدری قیافه مجلس را از حالت طبیعی خارج کرد در این موقع آقای مدرس نماینده اقلیت وارد مجلس شدند و نسبت به ایشان یک نوع مهاجمه شدید و خطرناکی از طرف همان دسته‌جاتی که بدون جواز وارد مجلس شده بودند به عمل آمد. علاوه بر این مهاجمه شدید و خطرناک و فریادهایی که البته همه آقایان شنیدند در اطاق فراکسیون در موقعی که بعضی از افراد اقلیت نشسته بودند مهاجماتی هم از طرف بعضی از نمایندگان در خود اطاق فراکسیون اقلیت نسبت به آقای مدرس به عمل آمد که اگر از آن مهاجمات هم جلوگیری نمی‌شد (چنانچه یکی از آن مهاجمات را شخص محترم رئیس دولت جلوگیری کردند) شاید بیشتر اسباب تأسف می‌شد.

بالاخره از تمام این مهاجمات در نتیجه خونسردی اقلیت و بردباری آقای مدرس دفاع شد و صبر کردیم برای این که وضعیات شاید به حال عادی برگردد و آقایان استیضاح خودشان را در این مجلس محترم عرضه بدارند متأسفانه به واسطه همین وضعیات ناگوار و پیش‌آمدهای غیر عادی ساعات گذشت و موقع جلسه دیر شد و بالاخره وجود دسته‌جات غیر منظم و شبیه به تجهیز شده بیشتر باعث شد که نتوانست جلسه تشکیل شود و جلسه به عصر افتاد.

مقارن ظهر بعد از آن که دایر نشدن جلسه اعلان شد بعضی از نمایندگان اقلیت به منازل خودشان رفتند به طوری که بعد شنیده شد در نتیجه تحریکاتی که البته پس از تحقیق معلوم خواهد شد جمعی برای وارد ساختن توهین به شخص آقای مدرس و سایر همراهان ایشان خارج شدند و تعقیب کردند آقای مدرس را و در نتیجه هتاک‌های زیاد که از دم مجلس تا دم مدرسه سپهسالار ممتد شد - رسیدند به نمایندگان اقلیت ابتدا آقای کارونی نماینده بوشهر مورد شتم و ضرب شدید واقع شد بعد از آن آقای مدرس نماینده طهران مورد ضرب و شتم شدید واقع شد و بعد از ایشان هم آقای حائری‌زاده نماینده محترم یزد در دم منزل آقای داور مورد ضرب شدید واقع شدند که عمامه‌شان افتاد و چوبی که به ایشان حواله شد به درب گرفت و ایشان خود را به خانه آقای داور انداختند و از آن ضربت خلاص شدند والا شاید خیلی خطرناک بود.

این قضایا باعث این شد که یک تأسف فوق‌العاده زیاد و شدیدی در نمایندگان اقلیت ایجاد شد و فی‌الحقیقت از مجلس محترم که مرکز قانون‌گذاری است و حقیقتاً مرکزی است یگانه، و اولی‌ترین نقطه‌ای است که می‌تواند در حفظ قانون ساعی باشد سؤال کنیم و بپرسیم که آیا تکلیف ما با این وضعیت چیست؟ این را هم به عرض آقایان برسانم که آقای کارونی در نتیجه واقعاتی که به ایشان اصابت کرد در منزلشان بستری شدند و نتوانستند به مجلس بیایند و شرحی به رئیس محترم مجلس عرض کرده‌اند و قضیه خودشان را اشاره نموده‌اند و از آمدن مجلس عذر خواستند و سایر آقایان هم چنانچه عرض شد متحیرند که با این وضعیات و این پیش‌آمدها که به هیچ وجه ارکان قویم قانون اساسی قابل حفاظت نیست چگونه حاضر شوند و چگونه استیضاح کنند؟ این است که به بنده مأموریت دادند که به مجلس حاضر شوم و به حضور آقایان عرض کنم که مجلس مقدس در مقابل این تأثیر قبیحی که این وضعیات به مجلس و به افراد حساس مجلس وارد ساخته است چه خواهند کرد و در مقابل سلب مصونیت که از یک عده از

نمایندگان شده است هم از آزادی افکار آنها جلوگیری شده و هم نسبت به اشخاص آنها با این که حکومت نظامی است و کاملاً در حفظ نظم شهر مراقبت دارند معذک نسبت به اشخاص آنها سوء قصد وارد شده چه فکر خواهد کرد؟ و مجلس چه وضعیتی به خودش خواهد گرفت و بالاخره به بنده امر کرده‌اند که از آقایان سؤال کنم با این صورت تکلیف اقلیت در مقابل استیضاح که داده‌اند و در صدد اظهار آن می‌باشند چیست؟ آقایان اقلیت از آقایان نمایندگان می‌پرسند که مجلس مقدس به چه وسیله می‌تواند این مهاجمه را که به افکار و اساس اقلیت وارد شده جبران کند و بالاخره مجلس مقدس چطور می‌تواند مصونیت ما را بعد از این تأمین کند.

استدعاشان این است که در این باب مجلس مقدس تکلیفی معین فرمایند تا این که استیضاح در حدود قانون به عمل آید.

رئیس - آقای سلیمان میرزا

(اجازه)

سلیمان میرزا - آقای ملک‌الشعرا شرحی بیان فرمودند که آن شرح را بنده می‌توانم تقسیم کنم به چند قسمت و در هر کدام از آنها چند کلمه به عرض مجلس برسانم.

یک قسمت از تقسیماتی که فرمودند راجع به حکومت نظامی بود (اگر فراموش نکرده باشم) و توقیف جراید و حبس و تبعید افراد اقلیت بود . . .

ملک‌الشعرا - افراد مردم، اکثریت.

سلیمان میرزا - افراد مردم یک قسمت دیگرش راجع به این بود که استیضاح فرمودند و بعد از استیضاح قضایایی نقل فرمودند. قسمت سوم وقایع امروز صبح مجلس بود و قسمت چهارم وقایع امروز بعد از آن که مجلس تشکیل نشد نسبت به آقایان مدرس و کارزونی و حائری‌زاده است.

به نظر بنده (اگر حافظه‌ام درست ضبط کرده باشد) می‌توان مطالب را این طور تقسیم کرد.

اما راجع به اعلان حکومت نظامی و ترتیباتی که فرمودید راجع به جراید و حبس و تبعید البته محتاج به تکرار نیست و همه بهتر از بنده می‌دانند که چه ترتیباتی در این شهر به عمل آمد که از برای احدی تا اندازه می‌توان گفت مصونیت و امنیت نبود البته باز فراموش نفرموده‌اید که در اثر آن تهییجات چون دولت خواست کاملاً نشان بدهد که مردم در اظهار عقیده و فکر آزادند چه حرکات ناشایستی بروز کرد و چه ترتیباتی پیش آمد که یکی از لکه‌های تاریخی را برای ایران ایجاد کرد.

(جمعی از نمایندگان - صحیح است)

که هیچ وقت در مملکت ما همچو سابقه و همچو یادداشت شرم‌آوری نبود.

(نمایندگان - صحیح است)

از برای پاک کردن این لکه تاریخی و از برای این که معلوم شود که این تنها نظریه چند نفر مفسده‌جو و چند نفر اشخاصی که اگر ما بخواهیم (آن عبارتی را که آقای ملک‌الشعرا فرمودند) از روی حساسی حرف بزنیم باید مثل یونانی‌ها بگوییم اینها افاغیستان‌های ایرانی بودند

باید ما در یک محکمه جمع بشویم و بگوییم آن اشخاصی که این حرکات را دامن زدند و آن اشخاصی که این اقدامات را کردند اصلاً ایرانی و ایرانی‌نژاد نیستند (صحیح است) عموم ایرانیان از این حرکات بری هستند چنانکه آن روز عرض کردم در بدترین مواقع در موقع جنگ که از مردم کشته می‌شد و می‌کشتند که تحمل و حوصله در آنجا خیلی مشکل بود

در آن موقع در موقع بمباردمان و خراب کردن این بنا از طرف محمدعلی میرزا ایرانی‌های حساس و فداکار کشته می‌شدند و به اجانب شلیک نمی‌کردند از برای این که بفهمانند که ما جنگ داخلی داریم و مصونیت اشخاص در مملکت ما کاملاً برقرار است.

باری بیشتر از این نمی‌خواهم در موجبات این ترتیبات که پیش آمد

+++

داخل شویم و بهترین و برجسته‌ترین کارهای دولت جلوگیری از همان ترتیبات بود که گمان نمی‌کنم هیچ کس با آن ترتیبات موافقت داشته باشد و دیگر قسمت اعلان حکومت نظامی بود اعلان حکومت نظامی یک چیزی نبود که قانون نداشته باشد در همین مجلس برایش قانون وضع کردند برای یک چنین مواقعی. دولت هم وقتی اعلان کرد همان قانون را یادآوری کرد و گفت امروز موقع اجرای این قانون است و مطابق مواد آن قانون عمل کرد. خوب اگر روزنامه برخلاف حکومت باز قلم برداشت و شروع کرد به این که هر چه دلش خواست بنویسد پس چطور حکومت نظامی می‌شود؟ و چه طور دولت می‌تواند از این تحریکات و دسائس جلوگیری کند؟ البته هر روزنامه که برخلاف رفتار کرد توقیف می‌شود. آن روز عرض کردم تنها روزنامه‌های اقلیت نبود روزنامه شفق سرخ که اقلیت نبود آن را هم وقتی برخلاف حکومت نظامی و برخلاف آن دستور چیزی نوشت با وجود این که یکی از مدافعین جدی دولت بود قانون بدون استثناء اجرا شد و آن را هم توقیف کردند. الان آقای ملک‌الشعرا وقتی که بنده عرض کردم افراد اقلیت را توقیف کردند فرمودند اکثریت مردم را البته همین طور هم هست وقتی که اعلان حکومت نظامی شد و برخلاف قوانین حکومت نظامی از طرف هر کس اقداماتی به عمل آمد باید جلوگیری کنند. اجتماعات وقتی ممنوع شد هر کس اجتماعات را دائر کرد وقتی باو یک مرتبه اخطار کردند و باز دست برداشت البته باید بگیرند و اگر نمی‌گرفتند کار صحیح نمی‌کردند زیرا قانون را اعلان کردند و باید بدون استثناء اجرا کنند. ما سوسیالیست‌ها که موافق دولت بودیم و حاضریم. الان هم دفاع می‌کنم با سایر موافقین دولت آقایان تجدد هم حاضرند کدام یک از مجامع ما باز است این کلوپ سوسیالیست‌ها نزدیک است از روزی که اعلان حکومت نظامی شد کدام دو نفری جمع شدند در آنجا وقتی که دولت این اعلان را کرد موافق و مخالف در نظر نداشت جز مصلحت عمومی. یک زمینه و عملی پیش آمد که حقیقتاً یک لکه بود برای ایرانی و برای جلوگیری و پاک کردن این لکه وقتی که اعلان حکومت نظامی شد دیگر تفاوت موافق و مخالف در بین نیست. احتیاطاً هر کس برخلاف قانون رفتار کرد (ماهم خودمان وکیل بودیم می‌دانستیم) جلوگیری کردند و بعد از آن که اخطار کردند اجتماعات متفرق شوند البته باید متفرق شوند و ارباب جراید هم به تکلیف خودشان عمل کنند. آدمیم سرمسئله استیضاح استیضاح شد. بنده داخل نمی‌شوم در موضوع مذاکراتی که آقایان اقلیت هر روز استیضاح می‌کردند حتی پریروز آقای حائری زاده در ضمن صحبتشان اظهار کردند. و در هر موقع خارج از نزاکت چه کردند. عنواناتی وکیل مصون و آزاد است در اظهار عقاید ولی بدبختانه در مملکت ما هر چیزی یک معنای خاصی دارد وقتی گفتند مردم آزادند در اظهار عقیده تصور می‌کنند آزادند در تهمت و افتراء و فحاشی وکیل آزاد است در عدم نزاکت؟ آزاد است در این که هر چه دلش می‌خواهد بگوید؟ خیر یک نظامنامه داخلی هست قانونی هست من به اندازه آزادم که به آزادی دیگری صدمه نزنم والا این خودپرستی و آخرین درجه استبداد است که من هرچه دلم می‌خواهد بگویم آن وقت هم بگویم آزادم و از تعرض مصونم. و حالا بنده داخل نمی‌شوم که یکی یکی بشمارم که در این موقع از طرف وکلای اقلیت چه عدم نزاکت‌هایی در ضمن مذاکرات در مجلس اظهار شد . . .

ملک الشعراء- بفرمایید چه عیب دارد.

سلیمان میرزا- چون بنده شنیده‌ام و حالا نمی‌خواهم آن عبارت خارج از نزاکت را بگویم ..

ملک الشعراء- بنده تکذیب می‌کنم .

سلیمان میرزا- اگر می‌خواهید حرف بزنید اجازه بخواهید و الحمدلله خیلی هم فصیح و بلیغ می‌توانید صحبت کنید و مطالب را هم خوب می‌توانید جلوه بدهید و شنوندگان هم همه مذاکرات را می‌شنوند ما هم که وکیل این دوره و تازه نیستیم چندین دوره وکیل بودیم پس لااقل این اصل را که یکی حرف می‌زند قبول بفرمایید تا حرفش تمام بشود رعایت کنیم ملاحظه فرمودید شما وقتی که نطق می‌فرمودید ماها مثل مجسمه گوش کردیم سرکار هم حقا لااقل این قدر حوصله داشته باشید که بنده عرایض خودم را بکنم دفتر سفید جلوتان است یادداشت کنید و بعد جواب بفرمایید. نظاماتمان این است انشاءالله که فراموش نخواهید فرمود بعد آمدیم سرمسئله استیضاح و قسمتی که از صبح راجع به عدم مصونیت وکلاء مذاکره فرمودید این مسئله بر دو قسم است. یکی راجع به داخل مجلس است و یکی هم راجع به خارج مجلس در داخل مجلس و حفظ و حراست همه با رئیس محترم مجلس است و این مسئله در نظامنامه داخلی هم مطرح است و مجلس منطقه‌ای است که تمام انتظاماتش به عهده آقای رئیس مجلس است و هر قضیه که اتفاق می‌افتد باید به عرض ایشان رساند و شخص محترم ایشان هم که متفق علیه همه ماها هستند البته مطابق ترتیب رسیدگی می‌کنند و به وظیفه خودشان عمل می‌نمایند پس بنده وارد مذاکره در قسمت داخلی مجلس نمی‌شوم ولی آنچه که امروز خودمان دیدیم این بود که آقای مدرس خیلی عصبانی بودند و می‌دانیم بچه ترتیب آمدند و چه گفتند و چه شنیدند. بنده داخل این قسمت نمی‌شوم که سایر وکلای اقلیت سوء استفاده کردند از این که دیدند موقع استیضاح است و اکثریت می‌خواهد بسکوت بگذارند آن وقت چه توهینات و ناملایمات و عبارات غریب و عجیبی اظهار نمودند زیرا الان عرض کردم که این وظیفه رئیس مجلس است و هر کس هر شکایتی دارد باید خدمتشان عرض کند و ایشان هم البته به وظیفه خود عمل خواهند کرد و یک قسمت علت این که امروز صبح مجلس تشکیل نشد برای این بود که آقای رئیس مشغول تحقیقات همین قضایا بودند و علت دیگری نداشت. اما آمدیم سر مسئله خارج از مجلس. البته در خارج مجلس حفظ و مصونیت همه با دولت است و دولت هم باید کاملا همه را حفظ و حراست نماید چنانچه به وظیفه خودش هم عمل کرده است در این مسئله هیچ اقلیت و اکثریتی در کار نیست اگر نسبت به آقای مدرس و کاررونی و حائری زاده آن حرکاتی که فرمودند صورت گرفته البته جای تأسف است زیرا همه ماها وکیلیم. اما یک عبارتی سرکار فرمودید که من حق دارم در اینجا گله کنم. فرمودید وکلای حساس مثل این که وکلا را دو قسمت کردید. وکلای حساس. یکی هم مفهوم مخالفش البته گمال می‌کنم همچو مقصودی نداشتید ولی ظاهر عبارت این طور بود در هر حال بنده عرض می‌کنم وکلا و مردم و اهل ایران هم حساسند. و همه ماها از این اتفاقی که نسبت به سه نفر از وکلا در خارج رخ داده متأسفیم و دولت هم البته جبران خواهد کرد و هیچ محل اختلاف نیست که وقتی یک ترتیب خلاف قانون اتفاق افتاد. دولت باید جبران کند و خود سرکار بهتر شاهد این قضیه هستید چنانچه فرمودید در اطاق اقلیت یک قسمت را رئیس محترم دولت شخصاً دولت جلوگیری کردند در صورتی که حسب‌الوظیفه آقای رئیس باید جلوگیری کنند و چون ایشان تشریف نداشته‌اند رئیس دولت جلوگیری کرده‌اند مقصود این است که بدانید رئیس دولت تا این درجه دقیق هستند که در داخل مجلس هم امنیت به وکلا می‌دهند و بدیهی است در این موضوع هم تمام جدیت خودشان را به کار خواهند برد و هیچ تفاوتی نمی‌گذارند به هرکس اعم از وکیل یا غیر وکیل در کوچه یک صدمه بزنند و بی احترامی بکنند یک مجرائی دارد که از آن مجرا رسیدگی و احقاق حق خواهد شد علی‌الخصوص که طرف وکیل هم باشد. پس در این قسمت گمان می‌کنم هیچ اشکالی باقی نیست. باقی می‌ماند یک قسمت دیگر و آن این است که از مجلس سؤال فرمودند که با این ترتیبات تکلیفشان چیست؟ هر چند مطابق نظامنامه داخلی (اگر بنده فراموش نکرده باشم) وکیل از وکیل نه حق سؤال دارد و نه حق استیضاح. چه رسد به آن که از تمام وکلاء و جامعه مجلس سؤال بشود. اما این سؤال ایشان را بنده به آن معنای سؤال مجلسی معنا نمی‌کنم. و گمان می‌کنم خود آقای ملک هم به آن معنی نفرمودند. در هر حال تکلیف مجلس به موجب نظامنامه داخلی و قانون اساسی معین است. وکلای که استیضاح کرده‌اند یک مطالبی نوشته‌اند و توضیحاتی می‌خواهند. آنها البته مطالب خودشان را به طور استیضاح سؤال خواهند نمود و جواب هم به عرضشان خواهد رسید بالاخره مطابق آن ترتیبی که در نظامنامه داخلی و قانون اساسی مطرح است عمل خواهد شد و این که در خارج به دو سه نفر از وکلا یک توهینی شده البته مطابق ترتیب جبران خواهد شد ولی آن چیز دیگری است و تکلیف این سؤال اخیرشان هم که از مجلس فرمودند مطابق نظامنامه معلوم است. دیگر بسته به نظر آقایان است.

رئیس- ایشان یک مقدمه ای برای استیضاح خودشان قرار دادند ولی هنوز داخل استیضاح نشده‌اند.

ملک الشعراء- مقصود بنده استیضاح نیست حتی بعد از مذاکره شاهزاده سلیمان میرزا هم نمی‌خواستیم صحبتی بکنم زیرا مأموریت ندارم.

+++

به بنده امر شد شرح این وضعیتی که رخ داده بود به عرض مجلس برسانم و قضایائی که بر خلاف انتظام و نصوص قوانین اساسی امروز از صبح تا بعد از ظهر اتفاق افتاده و عدم مصونیت وکلا در اینجا به سمع مبارک آقایان برسانم و بگویم که با این ترتیب آیا تکلیف یک عده وکیل چیست؟ حضرت والا از یونان از این طرف و آن طرف صحبت کردند و هیچ راجع به سؤال بنده نبود. قضیه وضعیات شهر تا وقتی که در یک محکمه معلوم نشده نباید به یک افق غیر نامعلومی حمله کرد آن وقت ما هم حق داریم حمله کنیم. شما یکی حمله می‌کنید؟ بنده راجع به حکومت نظامی حرفی نزدم اعتراضی نکردم. آن یک موضوع دیگری است که اگر در استیضاح اعتراضی می‌شد حضرت والا می‌بایستی جواب داده باشند. بنده از مجلس سؤال استیضاحی نکردم بنده فقط پرسیدم که به این وضعیات مجلس می‌تواند مصونیت یک عده نماینده را قبول کند یا نمیتواند. اگر می‌تواند قبول کند بیابند استیضاح کنند و اگر نمی‌تواند بروند خانه‌هایشان به نشینند و غیر از این عرضی ندارم خوب است تکلیف را معین کنند.

رئیس- در واقع این مسئله مسکوت گذاشتن استیضاح برای یک موقع غیر معینی.

ملک الشعراء- خیر آقا حاضرند.

رئیس- آقای حاج عزالممالک (اجازه)

حاج عزالممالک- مطابق سابقه که در مجلس بود اگر خاطر مبارک باشد آقای نیرالسلطان از دولت وقت آن زمان که آقای سپهسالار بوده استیضاح کرده و خواستند مسکوت بگذارند. بنده خاطر دارم که آقای رئیس فرمودند یا باید امروز استیضاح کنید یا باید پس بگیرند. حالا هم تصور می‌کنم باید همین طور باشد. یا استیضاح کنندگان بیابند و سؤالات خودشان را بکنند و جواب بشنوند و قضاوت آن هم با مجلس است یا پس بگیرند.

ملک الشعراء- خوب بنده می‌روم همین را جواب عرض می‌کنم .

رئیس- آقای آقا سید یعقوب (اجازه)
 (آقای ملک الشعراء برای خروج از مجلس به راه افتادند)
آقا سید یعقوب- بنده هم می‌خواستم عرض کنم مطابق نظامنامه باید
رهنما- آقا بنشینید جواب بیاورند.
 (صدای زنگ)
 (آقای ملک الشعراء از وسط مجلس عودت نمودند)
آقا سید یعقوب- اجازه گرفته‌ام مطالب خود را باید بگویم.
 (صدای زنگ)
رئیس- آقای ملک الشعراء تشریف ببرید.
ملک الشعراء- بنده صبر می‌کنم تا آقایان فرمایشات خودشان را بفرمایند و جواب ببرم که در غیاب مذاکراتی نشده باشد.
رئیس- بعد از مراجعت ممکن است آقای آقا سید یعقوب اظهارات خودشان را بفرمایند.
 (آقای ملک الشعراء خارج شدند)
رئیس- چون می‌بینم بعضی از آقایان تشریف می‌برند بیرون پیشنهاد می‌کنم ده دقیقه تنفس شود تا بعد از تنفس تکلیف قطعی معین شود.
 (جمعی از نمایندگان- صحیح است)
 (در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)
رئیس- آقای ملک الشعراء (اجازه)
ملک الشعراء- بیاناتی که در مجلس محترم در جواب اظهارات اینجانب شد بعرض نمایندگان اقلیت رساندم و متأسفم از این که دو دفعه حضور آقایان عرض کنم که این اظهاراتی که اینجا شد به هیچ‌وجه نمی‌تواند نمایندگان اقلیت را در مصونیت و امنیت آنها یعنی امنیت فکری و امنیت شخصی آنها را افنا کند و بالاخره امر و اشاره آقایان را به عرض مجلس می‌رسانم. آقایان اظهار می‌کنند و تا وضعیات به حال حاضر است و تا موقعی که حقوق مجلس و مجلسیان به موجب قانون اساسی محفوظ نیست ما استیضاح خودمان را مسکوت می‌گذاریم و مسترد نمی‌داریم و در عین حال در مجلس هم حاضر نمی‌شویم.
 (در این موقع از مجلس خارج شدند)
رئیس- آقایانی که خواسته بودند استیضاح کنند بالفعل هیچ کدام حاضر نیستند و از بیانات آقای ملک الشعراء بنده این طور می‌فهمم که آقایان نمی‌خواهند استیضاح کنند پس در این صورت دیگر موضوع برای مذاکرات باقی نمی‌ماند.
رئیس‌الوزراء- ولی این برای دولت کافی نیست دولت حقیقت برای حفظ اصول قانون آلت شده است و البته یک مملکتی که می‌خواهد زندگی کند با این طریق ممکن نیست آقایان می‌خواهند استیضاح بکنند یا نمی‌خواهند ولی برای دولت تکلیف لازم است. اگر اقلیت هر روز به یک عنوانی اسباب زحمت دولت را فراهم کند برای دولت پیشرفت ندارد
 (چهارده نفر یا هفت نفر از اقلیت (درست در نظر نیست) ورقه استیضاح دادند ولی دولت متکی به اکثریت است اگر اکثریت دارد برود عقب خدمت خودش و اگر هم ندارد تکلیف خودش را بفهمد به هر حال دولت رأی اعتماد می‌خواهد.)
رئیس- آقای رئیس‌الوزراء می‌فرمایند که در این موقع باید تکلیف دولت معین شود و رأی آقایان و کلاً نسبت به دولت باید معلوم شود.
 (جمعی از نمایندگان- صحیح است)
رئیس- آقای سردار معظم (اجازه)
سردار معظم- تصور می‌کنم نمایندگانی که اینجا هستند همه جزو اکثریت دولت هستند و نظر به این که از شخص رئیس‌الوزراء استیضاح شده بود تمام حضاری که اینجا نشسته‌اند به شخص رئیس‌الوزراء اعتماد دارند و اگر اعتماد نمی‌داشتند در مجلس حاضر نمی‌شدند پس تمام اشخاصی که در اینجا حاضرند به شخص رئیس‌الوزراء اعتماد دارند.
رئیس- آقای رهنما (اجازه)
رهنما- بعد از این که افراد محترم اقلیت اکثریت دولت را تردید کردند استیضاح کردند و روشن شد که دولت اکثریت دارد ولی بنده معتقدم که این کافی نیست حالا که این طور است بنده معتقدم که برای دولت رأی اعتماد گرفته شود زیرا آقایان اقلیت هنوز مدعی هستند که استیضاح خودشان به قوت خودش باقی است.
 (جمعی گفتند باقی نیست) و اگر آقایان موافقت کنند رأی اعتماد با ورقه گرفته شود.
رئیس- آقای سلیمان میرزا (اجازه)
سلیمان میرزا- گمان نمی‌کنم دیگر موضوعی باقی باشد که وقت مجلس تلف شود مطابق نظامنامه باید استیضاح کننده بیاید و دلائل استیضاح خودش را بیان کند این که آقایان دو اطاق درست کرده‌اند وزیر مختار و سفیر مدعی‌العموم و تمام اینها را خواستند به ما نشان بدهند می‌روند و برای ما پیغام می‌آورند و پیغام می‌برند در هر حال ما کار نداریم ولی چیزی که حالا هست که رئیس محترم دولت تقاضای رأی اعتماد دارند و البته همان طور که آقای سردار معظم فرمودند اگر اشخاصی که اینجا نشسته رأی اعتماد به دولت ندادند بایستی در آن اطاق به نشینند و یا می‌رفتند در آنجا و اینجا نمی‌نشستند در هر صورت برای این که صورت رسمیت پیدا کند هیچ اشکالی ندارد و تقاضای ایشان هم قانونی است ما هم ورقه‌های سفید خود را حاضر کرده‌ایم تقدیم می‌کنیم بیش از پنج ثانیه هم وقت لازم ندارد.
رئیس- آقای طهرانی پیشنهاد کرده‌اند که رسماً رأی اعتماد گرفته شود ولی باید عبارات بر طبق نظامنامه بنویسند تا رأی بگیریم.
سردار معظم- اجازه می‌فرمایید.
رئیس- موقع مذاکره جناب عالی نیست.
سردار معظم- در این پیشنهاد عرضی دارم.
رئیس- بفرمایید.
سردار معظم- به عقیده بنده در اصل مطلب مخالفی نیست ولی باز هم به عقیده بنده در تعقیب استیضاح توافق نشده نماینده حق پیشنهاد رأی گرفتن ندارد و چون استیضاحی نشده است گمان می‌کنم موضوعی برای این پیشنهاد باقی نباشد و این حق تصور می‌کنم حق مختص رئیس دولت است زیرا رئیس دولت همیشه حق دارد از مجلس تقاضای رأی اعتماد بکند پس هیچ یک از نمایندگان حق پیشنهاد رأی اعتماد ندارند و این همیشه حق مشروع رئیس دولت است که بگوید می‌خواهم بدانم در مجلس اکثریت

دارم یا خیر این منطقی نیست که نماینده پیشنهاد کند رأی اعتماد گرفته شود. استیضاحی بنا بود بشود بعد از بین رفت خود کسانی که می‌خواستند استیضاح کند به هر علتی از علل که بود نخواستند بکنند کسی را هم نمی‌شود مجبور کرد که بیا استیضاح کن. دلش نخواست از این حق استفاده کند. بسیار خوب تکلیف مجلس چیست؟ مجلس حقاً اگر رئیس دولت تقاضای رأی اعتماد نمی‌کرد حقش این بود که وارد دستور شود یا جلسه امروز را ختم کند و دستور جلسه آتی را معین کند که استیضاح از بین رفته باشد یا این تفصیل باز تکرار می‌کنم که اگر رئیس دولت تقاضای رأی اعتماد کند مجلس می‌تواند رأی بدهد و چون تمام ماها که رأی اعتماد داریم به شخص رئیس‌الوزراء هیچ مانعی ندارد که حالا رأی خودمان را بدهیم

+++

و رأی هم می‌دهیم ولی این تقاضا نمی‌شود در اثر پیشنهاد یک نفر نماینده باشد.

آقا شیخ محمدعلی تهرانی- بنده پیشنهاد خودم را مسترد داشتم.

رئیس- از روی چه عبارتی می‌خواهید رأی بگیرید.

سردارمعظم- اجازه می‌فرمایید عرض کنم.

رئیس- سه طور می‌توانید رأی بگیرید.

سردارمعظم- آن در مورد استیضاح است در نظامنامه داخلی در قضیه استیضاح سه طور رأی قائل شده رأی ساکت و رأی منفی و رأی مثبت ولی اگر استیضاحی نشده باشد نمی‌شود متوسل به شقوقی که نظامنامه برای استیضاح معین کرده شد چنانچه در سایر جاها هم معمول است فرض بفرمایید دولت یک سیاستی اتخاذ کرده برای اطمینان از این که آن سیاستی که اتخاذ کرده مورد تصدیق مقنن و یا پارلمان هست یا نه؟ بدون هیچ استیضاحی می‌تواند خودش تقاضای رأی اعتماد کند پس بنابراین فرمول‌های سه گانه که در نظامنامه معین شده مربوط به موارد استیضاح است و بنده باز هم تکرار می‌کنم چون استیضاحی نشده که این فرمول‌های استیضاح به موقع عمل آید. بنابراین اگر رئیس دولت تقاضای رأی اعتماد نمی‌کرد صحبت را ختم می‌کرد و وارد دستور عادی می‌شد اما چون رئیس دولت تقاضای رأی اعتماد کرده باید بر حسب تقاضای رئیس دولت تقاضای رأی اعتماد کرده باید بر حسب تقاضای رئیس دولت نمایندگانی که نسبت به رئیس‌الوزراء رأی اعتماد دارند و موافقند ورقه‌های سفید خودشان را بدهند.

رئیس- چون غیر از این موارد سه گانه چیزی دیگر در نظامنامه نیست پس باید آقایان یک عبارتی بنویسند تا بنده از روی آن عبارت رأی بگیرم.

سردارمعظم- خوب دولت بنویسد.

رئیس‌الوزراء- رأی اعتماد با هر چه می‌خواهید بگیرید با سیاه سفید. قرمز هر چه می‌خواهید بگیرید تقاضای ما معین شدن تکلیف ما است.

رئیس- رأی می‌گیریم هر چند که مطابق نظامنامه نیست ولی سابقه هم بشود. آقای سردارمعظم باید این مسائل را بهتر بدانند. رأی می‌گیریم نسبت به هیئت دولت...

محمد هاشم میرزا شیخ‌الرئیس- بنده سئوالی دارم.

رئیس- چه می‌فرمایید؟

شیخ‌الرئیس- مقصود بنده این بود که این رأی راجع به شخص رئیس‌الوزراء است یا هیئت دولت.

رئیس- عرض کردم بنویسید بدهید به بنده تا رأی بگیرم.

رأی می‌گیریم نسبت به آقای رئیس‌الوزراء و هیئت دولت آقایانی که اعتماد دارند قیام فرمایند.

(آقایان نمایندگان- به اتفاق قیام نمودند)

بعضی از نمایندگان- به اتفاق رأی داده شد.

رئیس- اتفاق است. جلسه را اگر تصویب می‌فرمایید ختم کنیم؟

(نمایندگان- صحیح است)

رئیس- جلسه آتی روز پنجشنبه دستور را پورت کمیسیون نفت.

(مجلس یک ساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

منشی- م شهاب معظم‌السلطان.

رئیس مجلس شورای ملی- موتمن‌الملک

+++